

ԼՈՐՏ ՊԱՅՐՆ

ԵՒ

ԻՐ ՎԵՐՋԻՆ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԻՒՆԸ

Այս տարուան մէջ մարող նշանաւոր անուններէն մէկն ալ Լորտ Պայրն անուանի անգղիացի բանաստեղծին ամուսնոյն անունն է, որ անցեալ մայիսի մէջ վախճանեցաւ վաթսուէն եւ վեց տարեկան: Ծնած էր 1794-ին, մէկ հատիկ դուտոր սրբ Միլլէնք Նոէլ իշխանաւորին. 1815-ին ամուսնացաւ Լորտ Պայրնի հետ, եւ աղջիկ մը ունեցաւ, որ յետոյ Լը'վիլլիսի կոմսուհի եղաւ ու մօրմէն առաջ վախճանեցաւ 1852-ին:

Այս այն անուանի Ատան է որոյ անունը շատ անգամ կ'իշխէ իւր մեծանուն հայրը քերթուածոցը մէջ, եւ զոր հեռաւոր երկիրներ ճամբորդութիւն ըրած ժամանակներն ալ չէր կարող մտքէն հանել:

Լորտ Պայրն արդէն *Չայլս Հարոյսի սրահըխտրիւն*, *Կեաւոր ու Առնակոյսն Ապիսոսի* ըսուած բանաստեղծութիւնները հրատարակած ու իբրեւ քերթող մեծ անուն ստացած էր, եւ ըսկրսեր էր երեսփոխանաց խորհրդարանին մէջ ալ ճանչցուիլ իբրեւ տաեանախօս, երբ դիպուածով մը ճանչցաւ Միլլէնք օրիորդը եւ հետն ամուսնացաւ: Շուտով զոջացաւ Պայրն, ու վրան տարի մը չանցած՝ իրարմէ բաժնուեցան դատաստանաւ: Պայրն շատ ցաւեցաւ այս բանիս, աւելի անոր համար որ իւր միամօր դուտորն ալ ձեռքէն առնուեցաւ:

Այնուհետեւ յուսահատած՝ իւր անսանձ կրից ձեռքը ձգեց ինքզինքը: Այն աղմկալից կեանքն ալ չկարենալով սրտին ցաւը մոռցնել տալ, որոշեց հեռանալ այն տեղերէն՝ որ իւր միտքը կ'երեւին իւր առտնին թշուառութիւնը. 1816-ին ամառը Զուիցերիի մէջ

Ժընէվի լճին քովն անցուց. ուր Սթայէլ անունով մատենագիր տիկնոջ հետ ընտանեցաւ, որ եւ իզուր աշխատեցաւ երկու ամուսիններն իրարու հետ նորէն միացընելու: Անկից անցաւ Պայրն յիտալիա, շարունակելով *Չայլս-Հարոյսն*, ու հետզհետէ գրելով *Ողբեր*, *Մակերիս*, *Պեփոյ*, *Մագիփիս*, *Մարին Ֆալիերոյ ու Տօն-Խուսն* մէկ մէկէ անուանի քերթուածները:

Վեցետիկ եղած ժամանակը՝ ամէն տեսակ զուարճութենէ յափրած՝ նոր տեսակ զուարճութիւն մը կ'փնտռէր, զոր եւ գտաւ հայերէն լեզուին ուսմանը մէջ: «Զուարճանալու համար, «կրսէ, կսովորիմ Հայոց լեզուն: Կտեսնեմ որ «մտքիս համար դժուարին բան մը պէտք է որ «քիչ մը կոտորուի. եւ որովհետեւ իբրեւ զուարճութիւն ասկէ աւելի դժուարինը չէր կրնար «լինել՝ ընտրեցի ինքզինքս ասոր տալով «չարչարել» (*):

Իտալիոյ վրայ գմայլած՝ շատ կցաւէր Պայրն տեսնելով իտալացոց գերութիւնը: Ինքն ալ միացաւ ազատասիրաց հետ իտալիան ազատելու: Բայց 1819-ին բանը դուրս ելլելով, երբ ազատասիրաց գաղտնի ընկերութիւնը—որ *ֆարսոնարի* կըսուէին—բանտերու ու սուրերու դատապարտեցաւ, Պայրն ելաւ իտալիայէն ու աչքն ու սիրտը շտկեց Յունաստանի վերայ որ իւր ազատութեանը համար ոգի իբռին կ'ա-

(*) «By way of divertissement, I am studying daily the Armenian language. I found that my mind wanted something craggy to break upon; and this as the most difficult thing I could discover her for an amusement I have chosen, to torture me into attention» (L. BYRON to M-r Moore).

տերազմէր: Հասաւ հոն Պայրն ու այնուհետեւ իւր բոլոր հարստութիւնը, անուէն ու կեանքն ալ անոր նուիրեց: Ափսոս խեղճ քերթողին որ իւր սիրելի Յունաստանին ազատութեան օրը հտեսաւ: 1824-ին ապրիլի 19-ին աշուրները փակեց՝ յուսով ողջունելով Յունաց ա-

զատութիւնը, հայրենիքն ու ընտանիքը:

Բայց մեռնելէն երեք ամիս առաջ, օր մը Միսոլոնկի ամրոցին մէջ քաշուած՝ միտքն եկաւ որ նոյն օրը իւր հասակին երեսներորդ եօթներորդ տարին կմտնէր. քնարն առաւ ու հետեւեալ սրտառուչ վերջին նուազը երգեց:

ԱՅՍՕՐ ԱՒԱՐՏԵՄ

ԶԵՐԵՄՆԵՐՈՐԴ ՎԵՅԵՐՈՐԴ ԱՄ ԿԵՆԱՅՍ.

Ժամ է մի եւս այլ տրուիէ սիրտս անձկայրեայց,
Յորժամ ոչ եւս արգ շարժէ զայլս իւրբոսից.
Բայց եթէ ոչ եւս ինոցուն սիրեցայց՝

Ո՛հ ես սիրեցից:

Աւուրք կենաց իմ արդ զեղին են տերեւ,
Ծաղկունք եւ խայր սիրոյ անկեալ հոսեցին.
Որդն եւ ուտիճ ցաւք որ հասեալ կան զինեւ՝
Լոկ են ինձ բաժին:

Հուր որ յիմումնս ճարակի աստ իծոց,
Կայ միայնակ հրացայտ կըզկէյ իարտկեր.
Ոչ մի վառի ջահ ինորուն անդ իբոց —
Խարոյկ մահաստուեր:

Ոչ եւս յուսոյ, ոչ նախանձոտ վարանաց,
Ոչ երկիւղի, ոչ վեհ մատինըս կարեաց,
Բաւեմ սիրոյն գոլ բաժանորդ հեշտանաց
Բայց կըրեւ շրջիժայտ:

Սակայն ոչ աստ, եւ ոչ այսպէս անկ արգեօք
Է խորհրդոցդ այդ զի զոգիս իմ յուզեն.
Ուր փառք ծածկեն ըզգիւցազին դադաղօք
Կամ պըսակ ածեն:

Սուսեր եւ գրօշք եւ ասպարէզք իծաւալ,
Փառք, ելլադա, կան շուրջ ինին յառեալ յիս,
Ըսպարտացին որ գայր յասպար իւր բարձեալ
Զէր աշատ քան զիս:

Զարթիր, զարթիր, ոչ ելլադա, նա լուրջ կայ,
Զարթիր անձն իմ, անս յոր առ քեզ նախնական
Արիւն կենաց ընդ երակունսդ ընթանայ.
Հար ըզկարիսն այն:

Հար առաթուր մի եւրս գոլ կենդանի,
Որ անարժանք են մարդկութեան. եւ մի փոյթ
Գեղեցկութեան քեզ լինիցին աղունի
Ժըպիտ կամ զայրոյթ:

Թէ մանկութեան ցաւեն քեզ տիք՝ հիմ կեցցես.
Մեծահանգէս մահու դաւառ է աստէն.
Օ՛ն, ել խաղա իզաշտն եւ անդ հատուցես
Ըզունչդ արօրէն:

Խընդրեա անդէն, ուր խոյզ սակաւ է քան գիւտ
Ըզճահագոյն զինուորական քեզ տապան,
Հայեանց ըզքեւ, եւ զքոյդ ընտրեալ խորափիտ
Կալ անդ հանդրըւն:

